



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia  
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus  
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas  
Gregorii IX. P. M.**

**Zoesius, Hendrik**

**Coloniae Agrippinae, 1691**

Titulus XLIII. De Arbitris.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

minoris, nisi re integra, hoc autem casu non integra res, Vult tamen Covar. d. loco, nihilominus restitutionem competere, ex regula generali, quod minori læso sit salva restitutio. Non obstat d. §. Scavola, quia agit in casu, quo agitur de lucro captando, scilicet acquirenda hereditate repudiata, non etiam de damno vitando, uti hac in questione, Gomez. d. 9. 15. Vid. Molina de iust. & iure, Disp. 573. vers. ultimum autem.

6 Restitutionis petitio proponenda est coram adversarii ordinario; l. 2. C. Vbi & apud quem restit. peti deb. Sequitur enim actor forum rei. Sit tamen eorum major, contra eius sententiam imploratur, d. l. Minor 12. D. de minorib. quia minori in maiorem cum non sit iurisdicchio minus conveniens per illum huius sententias rescindi.

Clericus contra laicum acturus, eam petere debet coram laico, nam & ipse forum rei sequitur, nisi agatur causa Ecclesiastica, quæ tractanda coram suo iudice, ut dicitur infra de foro compet. Coram arbitro non rectè proponitur, l. 1. C. Vbi & apud quem restit. cum iurisdictionem non habeat. Non potest etiam coram delegato proponi, nisi specialiter demandetur, aut in commissio negotio incidat, c. pen. h. r. aut datus sit ad universitatem causarum, qualis habetur in ista ordinarii, aut datus à Pontifice, cui est jus pinguius, ut dictum supra, Tit. 29.

Rectè ut Censeatur petita: petenda est libello, c. 5. h. r. Citanda pars ne causa, quæ alios tangit, temerè iis inconsultis mutetur, c. quod omnes de R. I. in 6. Proponenda intra quadriennium, l. fin. C. de temporib. in integ. rest. Quod & Ecclesiæ currit, numerandum à die læsionis, Clement. un. h. r. minori ab inchoato anno xxvi. d. l. fin. Postea frustra petitur, nisi rationale quid subsit, quod aliud suadeat, c. 2. eod. in 6 ubi Glos. Restitutioni ex causa metus, aut doli brevius tempus præscriptum, illi scilicet anni, huic biennii, ut patet ex Tit. D. & Cod. de his qua vi & dolo.

7 Non solet autem restitutio super aliqua re peti nisi semel: nam rejecta iterato cum effectu non petitur, c. fin. h. r. cum bis super eadem re nemo experiat, & videatur deesse justa causa, nisi tamen nova emerisit.

Effectus petitiæ contra sententiam restitu-  
tionis est, ut executio eius suspendatur, nisi sub-  
sit malicia in detrimentum alterius, e. 6. h. r.  
Probata causa læsionis facit causam redinteg-  
rari illi, qui se læsum probavit, non tamen ultra  
quæ læsus est, Clem. un. h. r.

## TITULUS XLII.

De alienatione iudicij mutandi  
causa facta.

## SUMMARIUM.

1. Quid hoc casu obtineat iure D. & Cod.
2. Alienatio huiusmodi non nocet impetrationi rescripti.
3. Cessiones in Clericos fieri prohibentur.

**L**ætitur & pars alienatione rei iudicij mu-  
tandi causæ, aut in personam potentiorum, **I**  
ut agere volenti durior sit eius persecutio. Cui  
rei occurritur iure Digest. concessa actione in  
factum quanti interest, iure Codicis in rem  
contra possessorem. \* Statuitur hoc tit. alien-  
nationem eiusmodi in fraudem rescripti im-  
petrati non obesse, quominus cogatur posses-  
sor, in quem alienatio est facta, comparere ex  
vi ipsius rescripti, c. 1. h. r. ubi appellatio à diver-  
sa parte nullus dicitur esse momenti. \* Pro-  
hibentur etiam cessiones in Clericos, ne forti  
mutatione durior fiat adversarii conditio c. 2.  
h. r.

## TITULUS XLIII.

## De Arbitris.

## SUMMARIUM.

1. Arbitrorum duo genera.
2. In arbitrum qui compromittans.
3. In quos compromittatur.
4. Compromittatur in unum vel plures.
5. Arbitri inter se discordes non eligunt tertium.
6. Licet sint concordēs in eligendo tertium.
7. Super quibus rebus compromittatur, vel non.
8. Arbitrium suscipere est voluntatis susceptum implere est necessitatis.
9. Ex arbitrio an & qua actio competat.



10. Arbitris dissentientibus qua sententia praevaleret.  
 11. Ab arbitro non appellatur: nec re conventio apud arbitrum proponitur.

**M**inori strepitu & sumptu per arbitros privatum solent controversiae componi, si ve ante litis ingressum, si ve etiam postea, quae eatenus sistitur. Horum duo sunt genera: aliud eorum, qui secundum juris ordinem procedunt, de quibus hic, qui proprie Arbitri dicuntur; aliud eorum, quos Arbitratores vulgò vocant, si ve Amicabiles Compositores, qui non ad lites, sed ad actus extrajudiciales adhibentur, *l. societatem 76. §. Arbitrorum D. pro socio.*

In arbitrum compromittit quilibet habens rerum suarum administrationem liberam. Non procurator, nisi speciale habeas mandatum, aut liberam administrationem, ut colligere est ex *c. per tuas 9. juncta Gl. h. t. & arg. l. Procurator 18. D. de procuratorib.*

Compromittitur in quemlibet, quem nec <sup>3</sup> status, nec aetas removet. Quo modo non compromittitur in servum, qui tamen liber factus rectè ex partium consensu sententiam dicit, *l. sed si 9. D. eod.* Non in mulierem, quia arbitrati est civile munus, *l. fin. C. eod.* Si tamen jurisdictionem habeat, in eam compromitti potest, *c. 4. h. t.* cum cui licet quod plus est, etiam sit permittendum, quod est minus. Non in minorem annis xviii. *l. Quidam 17. D. de re judic. nisi ex arbitrio Principis, arg. c. cum vigezim 45. sup. de off. jud. de leg. cum ex lege Julia non liceat compromittere in minorem XX. annis *l. cum lege 41. D. h. t.* Non laicum in causa spiritali, qui spiritalibus se non immiscet, *c. contigit 8. h. t.* Auctoritate tamen delegati in Clericum & laicum compromissum validum est, *d. c. per tuas 9. h. t.* cum censeatur causa per Clericum tractari tamquam magis dignum ejusque auctoritate niti compromissum, *Glossa ad d. c. 8.**

Compromittitur non tantum in unum, sed <sup>4</sup> & in plures, convenientius numero impares, ne contingat arbitrium per paritatem impediri, *c. 1. h. t. l. item si unus 17. §. principaliter D. eod.* Certi autem adsumendi, nec danda licentia arbitris inter se discordibus tertium eligendi, *c. immo 12. h. t.* Possent enim vel ipsi arbitri

inter se dissentire in eligendo, aut etiam ab eis electus minus placere partibus, ut res sit futura sine exitu, *l. non distinguemus 32. §. quatum D. h. t. nisi nomi nata sit persona tertia in casum dissentis. Gl. d. l. 17. §. si in duos, quia cessat vitium incertitudinis.*

Quid si arbitri isto casu sint concordantes in eligendo tertium? R. Nihil magis tenere arbitrium, quippe ab initio nullum, ut non convalescat ex post facto, secundum *l. quod ab initio D. de R. l. & ita tenet Gl. Abbas Innoc. d. c. 12.* Objicitur textus in *c. pen. h. t.* verum ibi non agitur nisi de concessa ista licentia iudici, à quo nominatur rectè tertius, cum possit iudex arbitros dissentientes cogere, ut tertium eligant, ne causa maneat indecisa, *d. l. 17. §. principaliter, juxta quam intelligendum, c. cum speciali 61. inf. de appellat. & c. suspensionis 39. sup. de off. jud. de leg.*

Compromittatur super quavis causa, nisi in alicujus praesudicium tendat. Quo modo non compromittit Ecclesia exempta super exemptione, sine licentia Rom. Pontificis, cujus vertitur praesudicium, *c. 5. h. t.* Excipitur & causa criminalis, quia crimina non privato arbitrio remittenda, sed vindicanda condignè per publicam auctoritatem, *c. pen. in fin. sup. t. 21. de integ. restit.* Item libertatis, *d. l. 22. §. In lianus D. h. t.* quia requirit majorem iudicem Matrimonialis, ne contingat matrimonium dissolvi, aut conciliari contra Canones, *d. c. pen. in fine, Beneficialis, ne sine Canonica institutione aperiat via ad beneficia, contra c. 1. de R. l. in 6.* Excipitur & res iudicata ne publico iudicio praevaleret arbitrium privatum, *c. Expansio 11. h. t.*

Arbitrium suscipere nemo cogitur, si quidem sit extra jurisdictionis necessitatem & mandato proxime accedat: susceptum tamen est implendum, *l. 3. §. 1. D. eod.*

Non erat autem olim ex arbitrio actio, nisi stipulatio intervenisset de stando arbitrio, sub certa poena, quae petebatur: vel si simpliciter convenisset sententiae statim, incerti erat actio, *l. idem 27. in fine D. eod.* Postea ex sententia arbitri homologata, ut vocant, id est vel expressè vel tacitè per silentium decem dierum comprobata, actio data & exceptio, *l. pen. Cod. eod.* Quod jure Canonico obtinet, *d. c. h. t.*



quatenus arbitrium non continet peccatum per partes non remissibile, *c. 2. eod.* & servari sua forma compromissi. Quo modo, uno ex arbitris adu[m]pris mortuo ante sententiam, ab aliis ea prolata non tenebit, *c. ex parte 10. h. t.* Uti nec tenebit, altero compromittentium mortuo: neque enim in hæc dem extenditur, nisi aliud sit cautum, *c. fin. h. t.* Quamvis unus ex tribus contumacia dictam ab aliis sententiam non faciat inutilem, *c. fin. eod. in 6.* ne malicia unius actum impediat nisi tamen cautum sit, ut omnes adliant. & per omnes sententia proferatur, *Gl. in d. c. fin. eod. in 6.*

Si contingat arbitros dissentire, ea sententia prævalebit, quam plures dixerint, & si omnes discordent, minor prævalebit, quod in eam consenserint omnes, *c. 1. eod. in 6.*

Non appellatur ab arbitrio, *l. 1. c. eod.* quod jurisdictione careat. An verò reductio ab arbitri sententia peti possit, dictum *D. eod. in 31.* Non proponitur etiam coram arbitris reconventio, cum de his tantum, super quibus in eos compromissum existit, arbitrentur, nisi forte ita cohæreant, ut causa sine iis expediri commodè nequeat, *c. 6. h. t.* ut supplet ibi Glossa.

HENRICI ZOESII H. C.  
IN LIB. SECUNDUM  
DECRETALIVM  
GREGORII IX. P. M.  
COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Judiciis.

SUMMARIUM.

1. Ordinis ratio.
2. Iudicium quid, & quotuplex.
3. Citatio etiam in sumario iudicio necessaria.
4. Iudicium constituunt Iudex, Actor, Reus.
5. Iudicem qualem esse oporteat.
6. An minor possit esse iudex.
7. An femina, servus, & filius in causa parvis.
8. Actor & reus quis.
9. Minor & Religiosus personam standi in iudicio non habent.
10. Iudicii partes.
11. Iudicis officium.
12. Iudicium civile intra triennium terminandum, criminale intra biennium.
13. Etiam iure Canonico.
14. Intellectus c. penult. h. t.
15. Iudicis potestas.

**E**Xpositis preparatoriis quibusdam iudiciorum, sub fine libri primi, hoc libro secundo principaliter, quæ ad ipsa iudicia spectant, exsequitur Pont. methodo pulcherrima, recedens ab ordine juris civilis, in quo post personas agitur de rebus, aut natura prioribus, \* Ratio hujus ordinis est, quod actiones judiciales forma fiat digniores, magisque universales. Universalia autem præmittit verò Pont. primò universalem de judiciis tractatum: quæ inventa, ne quis propria auctoritate jus sibi diceret, & ultionem sumeret, sed legitime per iudicem obtineret, ad hoc enim indutum esse Magistratum tradit I. C. in *l. 2. § post originem D. de orig. juris.*

Dictum iudicium quasi jurisdictione, *Forus inf. 2 de V. §* Estque legitima rei controversa inter litigantes coram iudice disceptatio.

Ya-